

ФАСИЛІТАЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Antiukhova N.I. The facilitation of the development of a creative potential of a future teacher of foreign languages / N.I. Antiukhova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 19–32.

Н.І. Антюхова. Фасилітація становлення творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов. У статті обґрунтовано актуальність вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців. Структуровано компоненти, виокремлені В.О.Моляко та Н.В.Кузьміною в структурі творчого потенціалу особистості стосовно вчителя іноземних мов. Обґрунтовано доцільність введення до структури творчого потенціалу вчителя іноземних мов соціального компонента, описано його складові. Уточнено зміст понять «соціальна креативність» та «комунікативна компетентність» у структурі творчого потенціалу вчителя іноземних мов.

Зазначено, що до соціального компонента творчого потенціалу ми віднесли складову «соціальна креативність» (вона вміщує здатність до самоактуалізації, соціальну мотивацію, комунікативну компетентність, комунікативну (вербальну та невербальну) сенситивність, поведінкову сенситивність, соціальну уяву тощо).

Уточнено структуру *комунікативної компетентності* вчителя іноземної мови. Вважаємо, що комунікативна компетентність складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, стратегічної, соціальної та психологічної компетентностей.

Змодельовано психолого-педагогічну технологію розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов. Зазначено, що запропонована технологія складається з таких етапів: мотиваційно-цільового, організаційного, змістово-діяльнісного та контрольно-діагностувального.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, структура особистості, соціальний компонент, соціальна креативність, комунікативна компетентність.

Н.И. Антюхова. Фасилитация формирования творческого потенциала будущего учителя иностранных языков. В статье обоснована

актуальність изучения проблеми развития творческого потенциала будущих специалистов. Структурировано компоненти, выделенные В.А.Моляко и Н.В.Кузьминой в структуре творческого потенциала личности, которые соответствуют учителю иностранных языков. Обоснована целесообразность введения в структуру творческого потенциала учителя иностранных языков социального компонента, описаны его составляющие. В статье уточнено содержание понятий «социальная креативность» и «коммуникативная компетентность» в структуре творческого потенциала учителя иностранных языков.

Подчеркнуто, что к структуре социального компонента творческого потенциала мы отнесли составляющую «социальная креативность» (она состоит из способности к самоактуализации, социальной мотивации, коммуникативной компетентности, коммуникативной (вербальной и невербальной) сенситивности, поведенческой сенситивности, социального воображения и т.д.).

Уточнена структура коммуникативной компетентности учителя иностранного языка. В статье указано, что коммуникативная компетентность состоит из лингвистической, социолингвистической, стратегической, социальной и психологической компетентностей. Смоделирована психолого-педагогическая технология развития творческого потенциала будущего учителя иностранных языков. Указано, что предложенная технология включает следующие этапы: мотивационно-целевой, организационный, содержательно-деятельностный и контрольно-диагностирующий.

Ключевые слова: творчество, творческий потенциал, структура личности, социальный компонент, социальная креативность, коммуникативная компетентность.

Постановка проблеми. Глибокі соціально-економічні зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві, висувають абсолютно нові вимоги до розвитку особистості вчителя, а саме: вміння орієнтуватися в нових, часто невизначених ситуаціях, вміння самостійно приймати рішення та визначати найближчі та перспективні цілі, бути соціально активним, креативним та успішним. В зв'язку з цим особливого значення набувають задачі створення психолого-педагогічних умов розвитку творчої особистості педагога, його творчого потенціалу тощо.

Міра досліджуваності проблеми. На сучасному етапі розвитку науки та освіти дослідження в галузі становлення творчої особистості є найважливішим напрямком науково-теоретичних та практично зорієнтованих експериментів. У даний час досить детально розроблені питання щодо визначення психологічних аспектів та особливостей творчої діяльності (Дж. Гілфорд, О.І. Кульчицька, В.О. Моляко, К. Роджерс, Б.М. Теплов, Е. Торренс, В. Франкл, В.Д.Шадриков та ін.); вивчені проблеми творчих здібностей і можливості прояву креативності особистос-

ті (І.М. Біла, Д.Б. Богоявленська, Е. де Боно, В.М. Дружинін, О.В. Завгородня, Н.С. Лейтес, О.М. Матюшкін, Л.А. Найдьонова, Я.О. Пономарьов, Дж. Рензуллі, А. Тейлор, Л.Л. Терстоун, Е.П. Торренс, Т.М. Третьак та ін.).

Розробкою проблеми творчого потенціалу у вітчизняній та зарубіжній науці займалися О.О. Глуховська, К.О. Гуськова, Е.В. Колеснікова, М.В. Колосова, Н.В. Кузьміна, Ю.М. Кулюткін, І.О. Мартинюк, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, В.Ф. Овчинников, О.О. Попель, В.Г. Риндак та ін. У роботах учених творчий потенціал розглядається як складне, інтегративне системне утворення, яке вміщує певні компоненти.

В працях Д.Б. Богоявленської, І.П. Волкова, В.М. Дружиніна, О.А.Кривопишиної, О.М. Матюшкіна, А.І. Савенкова, М.Б. Шумакової, О.Л. Яковлевої створено теоретичні передумови для вивчення особливостей діагностики творчого потенціалу особистості, його розвитку в шкільному та юнацькому віці.

При цьому В.О. Моляко [5; 6] неодноразово зазначає, що, не дивлячись на те, що дослідження проблеми творчого потенціалу особистості має достатньо тривалу історію і в зарубіжній, і у вітчизняній психології, до цього часу існує безліч «білих плям» в цій галузі психологічних досліджень, які наголошують на актуальності здійснення подальших теоретико-методологічних та емпіричних досліджень. Однією з таких проблем, зазначає В.О. Моляко [5; 6], є те, що в «полі зору» педагогів, як правило, опиняються лише обдаровані особистості, а ті, які ще не розкрили свій творчий потенціал, мають досить мало шансів виявити свої креативні можливості. Актуальною також залишається проблема розвитку творчого потенціалу саме вчителя іноземної мови (адже в такому формулюванні цією проблемою науковці ще не займалися). При цьому виникають достатньо закономірні питання: за яких умов навчання у вищій школі відбуватиметься актуалізація творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови? Які психологічні чинники найбільшою мірою сприяють ефективній творчій самореалізації студентів в процесі навчання у вищій школі? Чи можна мати високий рівень розвитку творчого потенціалу, але при цьому не виявляти своєї творчої сутності, тобто не бути творчою людиною в повному сенсі цього слова? Які складові творчого потенціалу саме вчителя іноземної мови? Всі ці питання потребують проведення спеціальних теоретичних та експериментальних досліджень, тому актуальність проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови не викликає сумнівів.

Отже, зважаючи на актуальність проблеми, яка аналізується в цій публікації, завданнями статті є:

1. Описати та охарактеризувати напрямки наукового дослідження психології творчості в цілому та психології творчого потенціалу, зокрема.

2. Обґрунтувати актуальність вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців.

3. Структурувати компоненти, виокремлені В.О.Моляко та Н.В.Кузьміною в структурі творчого потенціалу особистості, стосовно вчителя іноземних мов. Обґрунтувати доцільність введення до структури творчого потенціалу вчителя іноземних мов соціального компонента, описати його складові. Уточнити зміст понять «соціальна креативність» і «комунікативна компетентність» в структурі творчого потенціалу вчителя іноземних мов.

Виклад результатів досліджень. Термін «потенціал» (від лат. *potentia* – сила, міць) аналізується в словниках у двох основних значеннях: 1) величина, що характеризує силове поле (електричне, тяжіння і т.д.) в даній точці (у фізиці); 2) сукупність наявних засобів, можливостей в певній галузі [7, с. 231]. Слово «потенціал» означає джерела, можливості, засоби, запаси, котрі можуть бути використані людиною чи навіть суспільством з метою досягнення конкретної мети. Так, в етимологічному плані, вважає В.О.Моляко, «під потенціалом розуміють можливість здійснювати щось (фізичний потенціал – запас фізичних сил; електричний потенціал – загальний енергетичний потенціал та ін.)» [6, с. 14].

Особистість можна охарактеризувати з огляду на п'ять основних потенціалів, котрі відіграють роль динамічних домінант, що великою мірою спрямовують процес розвитку особистості, а саме: 1) пізнавальний потенціал; 2) морально-етичний потенціал; 3) комунікативний потенціал; 4) естетичний потенціал; 5) творчий потенціал [2, с. 57]. Ці потенціали, як вважає Г.О.Ковальов [2, с. 59], відповідають наступним компонентам структури особистості: спрямованість людини чи ставлення людини до дійсності; можливості особистості, що вміщують ту систему здібностей, яка забезпечує успіх діяльності суб'єкта; характер чи стиль поведінки індивіда в соціальному середовищі; система управління, що впливає на процес саморегуляції «Я»; психічні процеси і стани особистості.

У науковій літературі творчий потенціал визначається репертуаром умінь і навичок людини, здатностями до виконання продуктивних чи репродуктивних дій та мірою їхньої реалізації в певній сфері (чи сферах) діяльності або спілкування [1, с. 134]. За концепцією О.М.Матюшкіна [4], більша частина психічно здо-

рових людей має деякий творчий потенціал, який відрізняється за величиною у різних людей. Творчий потенціал складає основу психічного розвитку особистості, визначає темпи і напрямки становлення людини.

Творчий потенціал В.О.Моляко розглядає як «ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності в цілому». Тобто, вважає вчений, «творча людина... потенційно здатна до творчості. Інша річ – у яких масштабах, у якому обсязі, на яких часових дистанціях, в яких сферах тощо – це вже потребує окремих уточнень у кожному конкретному випадку» [6, с. 14].

Динаміку творчого потенціалу суб'єкта В.О.Моляко бачить в організації, управлінні змістовою діяльністю свідомості за допомогою багаторівневої та розгалуженої диспозиційної системи, що проектується назовні через стратегії й пошуки мисленнєвої діяльності людини. До наукового обігу вчений вводить концептуальне поняття «*стратегіальна організація свідомості*». Останнє визначається взаємозв'язком зовнішніх і внутрішніх умов за принципом детермінізму. Функція такої організації – «впорядкувати зміст потоку свідомості, знайти в хаосі конкретні системи, спроектувати їх та змодельовати, орієнтуючись також на об'єктивні показники, що задаються усіма тими вимогами, які існують в реальності (у випадках технічних систем – це вимоги щодо структур і функцій технологій виготовлення та моделювання: економічні, ергономічні, художні, екологічні)» [5, с. 86].

У дослідженнях Н.Ф. Вишнякової, О.О. Глуховської, К.О. Гуськової, В.М. Дружиніна, В.О. Кан-Калика, Н.В. Кузьміної, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьова, С.О. Сисоевої, Р.П. Скульського, С.В. Хмельковської та ін. у найбільш узагальненому вигляді творчий потенціал вчителя вміщує наступні складові: 1) потенційна; 2) мотиваційна; 3) когнітивна.

Спираючись на власні міркування щодо особливостей діяльності вчителя іноземних мов, ми доповнили ці компоненти наступними складовими, виокремленими В.О. Моляко [5; 6] в структурі творчого потенціалу особистості, а саме: **мотиваційний компонент**: допитливість, потяг до створення нового, до пошуку й розв'язання проблем; **емоційний компонент**: задатки, нахили; емоційне ставлення; інтуїтивізм; **вольовий компонент**: наполегливість, систематичність у роботі, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, сміливе прийняття рішень; творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, зміна варіантів, економність у рішеннях, використанні

часу, засобів та ін.; *інтелектуальний компонент*: швидкість у засвоєнні нової інформації; нахили до постійних порівнянь, зіставлень, відбору; прояви загального інтелекту.

Також, спираючись на виокремлені Н.В.Кузьміною [3] складові творчого потенціалу вчителя, до інтелектуального компоненту ми відносимо інтелектуальну креативність.

До структури творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов ми ввели п'ятий компонент, який назвали «*соціальним*». Він, на нашу думку, буде вміщувати виокремлені В.О.Моляко [5; 6] складові: інтереси, їх спрямованість, частоту й систематичність проявів, домінування пізнавальних процесів; порівняно швидке та якісне оволодіння вміннями, навичками, прийомами, технікою праці, майстерністю виконання відповідних дій; здатності до реалізації власних стратегій і тактик у процесі розв'язання різних проблем, завдань, пошуку виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій.

Також соціальний компонент включає складові, виділені Н.В.Кузьміною [3]: психологічна готовність до реконструювання діяльності у пошуках нових способів розв'язання творчих задач; способи врахування системи обмежень і вимог до розв'язання творчих задач, зумовлених професією та виробництвом; способи врахування системи вимог та обмежень до розв'язання задач з огляду на моральні принципи.

До соціального компонента ми віднесли складову «*соціальна креативність*» (вона вміщує здатність до самоактуалізації, соціальну мотивацію, комунікативну компетентність, комунікативну (вербальну та невербальну) сенситивність, поведінкову сенситивність, соціальну уяву тощо).

Нами уточнено структуру *комунікативної компетентності* вчителя іноземної мови. Ми вважаємо, що комунікативна компетентність складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, стратегічної, соціальної та психологічної компетентностей. Так, під *лінгвістичною* компетентністю ми вважатимемо знання педагогом одиниць мови та здатність вміло оперувати ними; під *соціолінгвістичною* – здатність використовувати і перетворювати мовні форми відповідно до ситуацій спілкування зокрема та всього соціального контексту в цілому; під *стратегічною* – здатність використовувати комунікативні засоби для компенсації певних знань чи вмінь (в тому числі – й знань про партнерів і ситуації взаємодії, яких недостатньо фахівцеві для здійснення успішного спілкування); під *соціальною* – здатність встановлювати та підтримувати стосунки з людьми, вміння поставити себе на місце

іншого та досягти успіху в ситуаціях, які склалися в суспільстві. *Психологічна компетентність* визначається нами як здатність майбутнього вчителя іноземної мови до оволодіння власне психологічними ресурсами в спілкуванні, врахування психологічних особливостей партнерів по спілкуванню.

Також, спираючись на дослідження Н.В. Кузьміної [3], до структури творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов ми ввели *«особистісний компонент»*, який вміщує виокремлені дослідницею [3] складові: 1) індивідуальні якості; 2) структури вмінь.

З урахуванням проведеного теоретичного аналізу наукової літератури, нами було виділено компоненти психолого-педагогічної технології розвитку творчого потенціалу особистості студентів, такі як *мотиваційно-цільовий* (розвиток творчого потенціалу, креативних рис особистості засобом актуалізації психологічних механізмів їхнього розвитку в процесі професійної підготовки студентів у ВНЗ), *організаційний* (створення умов для розвитку творчого потенціалу особистості студентів в процесі професійної підготовки у ВНЗ), *змістово-діяльнісний* (використання змістових форм роботи з метою створення умов для успішного розвитку креативних рис особистості студентів, методів активного навчання, спрямованих на розвиток творчого потенціалу особистості студентів, навчання студентів творчо підходити до справ, розвиток їх умінь швидко знаходити різноманітні оригінальні способи розв'язання різних завдань, моделювати сукупність дій, об'єднаних спільним задумом, прагнення виявляти власний творчий потенціал, ціннісно ставитися до творчої діяльності (розуміти значущість творчої діяльності для себе); набуття студентами вмінь в різних ситуаціях виявляти креативні риси особистості, зокрема, та творчий потенціал в цілому), *контрольно-діагностувальний* (проведення заключної діагностики рівня розвитку творчого потенціалу студентів з метою порівняння результатів, отриманих на констатувальному етапі дослідження).

Мотиваційно-цільовий етап спрямований на створення умов, що сприяють максимальному розкриттю креативних рис особистості студентів, їх творчого потенціалу в процесі професійної підготовки у ВНЗ. На даному етапі передбачається здійснення психолого-педагогічної діагностики рівня розвитку творчого потенціалу особистості студентів та психологічних особливостей їхнього розвитку; мотивування та ініціювання прояву потреби студентів у розвиткові творчого потенціалу особистості; проектування комплексу методів активного навчання та форм організації діяльності

студентів, спрямованих на розвиток креативних рис особистості та творчого потенціалу в процесі професійної підготовки у ВНЗ.

Організаційний етап передбачає моделювання навчально-професійної діяльності студентів таким чином, щоб вона приймала творчий та пізнавальний характер, спрямований на осмислення студентами проблеми творчості, креативності, креативних рис особистості та можливостей їхнього розвитку. На даному етапі необхідно також створювати атмосферу відкритості, невимушеності, в якій кожен суб'єкт освітнього процесу набуває здатності відкрито виражати свої думки, презентувати своє ставлення до тих чи інших ситуацій, що виникають в ході навчального процесу у ВНЗ.

На даному етапі було введено в навчальні плани спеціальностей 6.010103 «Мова (іноземна) та література» РДГУ та ПВНЗ «РІС КСУ» (вищі освітні заклади, в яких було проведено формувальний експеримент) дисципліну «Психологія творчості». Цей навчальний курс був спрямований на формування у студентів теоретичних знань, на розвиток вмінь бачити й оцінювати прояви творчості, креативних рис особистості, на виявлення значущості цих проявів у майбутній професійній діяльності педагога, на розкриття сутності психологічних особливостей, що сприяють розвитку творчого потенціалу особистості вчителя іноземних мов.

Змістово-діяльнісний етап був спрямований на оволодіння майбутніми вчителями методами активного навчання; отримання зворотного зв'язку від студентів з метою діагностики динаміки розвитку творчого потенціалу особистості майбутніх учителів під час проведення навчальних занять; самопізнання студентами креативних рис своєї особистості, їх осмислення; усвідомлення своєї самооцінки та саморегуляцію творчої діяльності тощо.

На даному етапі ми використовували комунікативні та когнітивні підходи у викладанні іноземної мови у вищій школі з метою формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців, адже без цього неможливий процес становлення творчого потенціалу особистості вчителя іноземної мови (див. табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до вивчення іноземних мов

<i>Переважаючо комунікативні</i>	<i>Переважаючо когнітивні</i>
Цілі	
Навчити спілкуванню (комунікації) через спілкування і в процесі спілкування	Навчити спілкуванню через оволодіння законами функціонування мови; розвинути інтелектуальні здібності тих, хто навчається

Зміст	
а) тематика	
В основному вузькоспеціальна, наприклад, туристична; коло тем є обмеженим	Коло тем досить широке, відповідає завданням загальної середньої освіти; суттєві фонові знання
б) комунікативні вміння	
Домінанта – усне мовлення (говоріння та читання)	Домінанта – писемне мовлення (письмо та аудіювання)
в) мовні знання та навички	
<i>вимовні</i>	
Засвоюються іманентно шляхом імітації та фонетичних вправ	Засвоюються свідомо, з опорою на пояснення, з обґрунтуванням правил чи наступним тренуванням
<i>лексико-граматичні</i>	
Відбір лексики і граматики, що підпорядковується тематиці курсу та враховує особливості усного мовлення студентів	Відбір лексики і граматики, що підпорядковується тематиці курсу та враховує особливості писемного мовлення, тобто на основі текстів різних жанрів
Методи та прийоми	
У навчанні увага акцентується на мимовільних механізмах запам'ятовування. Навчання граматики відбувається без опори на правила, без пояснення, за допомогою вправ і під час мовленнєвої практики. З процесу навчання абсолютно виключається спілкування рідною мовою тих, хто навчається. Велика увага приділяється рольовим іграм; робота здійснюється переважно в усній формі в групі чи мікрогрупах	Навчання граматики відбувається з активною опорою на теоретичні граматичні поняття тих, хто навчається, з опорою на рідну мову, тобто шляхом співставлення, групування, порівняння, узагальнення та ін. Переклад використовується як один з центральних прийомів навчання. Застосовується якомога більше пізнавальних і лінгвістичних ігор, досить багато видів роботи у письмовій формі. Належна увага приділяється самостійній роботі

Становлення творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов має відбуватися одночасно з процесом формування комунікативної компетентності фахівця. Остання складається з:

- лінгвістичної компетенції, що розуміється як знання лексики, граматики та фонетики мови та вміння використовувати їх в мовленнєвому контексті в усній та письмовій формах, рецептивно та продуктивно;
- соціолінгвістичної компетентності, що розуміється як здатність суб'єкта використовувати та перетворювати мовленнєві форми, виходячи з різних ситуацій спілкування;

- соціокультурної компетентності, що припускає знання тими, хто навчається, національно-культурних особливостей країн мови, що вивчається, правил розв'язання різних комунікативних завдань.

Кожен із названих компонентів комунікативної компетентності вміщує риси обох методичних підходів (комунікативного та когнітивного). Тобто, комунікативна компетентність передбачає вміння особистості використовувати певний обсяг знань (соціокультурних, соціолінгвістичних, лінгвістичних) в мовленні. Цілком очевидним є те, що автоматизму в застосуванні цих знань можна досягти лише в процесі спеціально організованого навчання, яке моделюється завдяки умовам, наближеним до реальної комунікації.

Соціокультурна компетентність формується за кількома напрямками. На наше переконання, соціокультурна інформація стає дійсно значущою для студентів лише в тому випадку, якщо вона дозволяє їм побачити явища власної культури очима носія іншої культури та навпаки. Тому в навчальні програми слід включати дисципліни, які формуватимуть збалансоване ставлення майбутніх учителів до знань про культуру власного народу та народів, що спілкуються іноземною мовою.

Слід врахувати, що аутентичний відеокурс, який входить до складу багатьох методичних комплексів, є сьогодні досить актуальним. Завдяки останньому студенти мають можливість побачити, почути та взяти участь в діалозі (в ході виконання інтерактивних вправ відеокурсу), в «реальній розмові» з носіями мови, що вивчається.

Також у науковій літературі виділяються стратегічна чи компенсаторна компетентність, що припускає здатність студентів відбирати найбільш адекватний певній ситуації мовленнєвий матеріал з метою розв'язання комунікативного завдання, долати труднощі в безпосередньому спілкуванні за допомогою, наприклад, перепитування, прохання сформулювати сказане іншими словами, тлумачення незнайомих слів та ін. [1, с. 78]

Завдяки вивченню іноземної мови людина поступово починає усвідомлювати не лише існуючі в світі відмінності, а й особливості власне свого існування в світі. Також вона має змогу окреслити свій власний простір у соціальному середовищі, опанувати можливістю зміни останнього тощо.

У ході змістово-діяльнісного етапу студенти були задіяні в активну пошукову та дослідницьку діяльність, пов'язану з формулюванням ними гіпотез, їх обґрунтуванням і реалізацією, з аналізом, оцінкою власної діяльності, що сприяло розвитку творчості та

креативних рис їхньої особистості. Даний етап передбачав організацію основного обсягу роботи з метою розвитку креативних рис особистості студентів, через впровадження методів активного навчання (диспутів, дискусій, творчих ігор, мозкової атаки). На цьому етапі було реалізовано техніку «Тренінг формування творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя іноземної мови».

Даний тренінг розраховано на 45 годин роботи (30 занять по 90 хвилин кожне). Мета тренінгу – формування творчого потенціалу студентів – майбутніх учителів іноземної мови – в процесі їх навчання у вищій школі. Розроблений тренінг складався з 6 блоків, кожен з яких вміщував вправи, які тою чи іншою мірою формують певні складові творчого потенціалу в учасників тренінгу: 1) блок занять, спрямований на об'єднання групи та формування довіри в учасників, на пізнання студентами один одного. Цей блок реалізовувався за допомогою навчальних вправ, анкетування, рольових ігор; 2) блок, орієнтований на формування мотиваційного компонента творчого потенціалу, а також на активізацію таких компонентів соціальної креативності, як невербальна експресія та перцепція. Даний блок здійснювався з використанням психогімнастики, медитації, арт-терапії, письмових вправ та ігор, які стимулюють студентів ставити запитання, створювати дещо нове, розв'язувати проблеми, бути активними на заняттях та ін.; 3) блок, спрямований на формування емоційного та вольового компонентів творчого потенціалу майбутніх фахівців. Реалізовувався за допомогою тренінгових вправ, ігор-змагань, ділових ігор, які тренують емоційні прояви студентів, їх здатність до прояву неусвідомлюваних швидких (іноді – миттєвих) оцінок, прогнозів, рішень; 4) блок, спрямований на формування інтелектуального компонента творчого потенціалу студентів. Реалізовувався за допомогою розв'язання учасниками тренінгу навчальних задач, проблемних завдань, які сприяли розвиткові швидкості у засвоєнні нової інформації, здатностей здійснювати порівняння, зіставлення, відбір. На даному етапі проведення тренінгової роботи використовувалися вправи піскової терапії, спрямовані на формування інтелектуальної креативності студентів; 5) блок, спрямований на формування соціального компоненту творчого потенціалу учасників тренінгу. Реалізовувався за допомогою гештальт-терапії, психодрами, розв'язання проблемних і творчих задач, рольових і ділових ігор. Останні були спрямовані на формування соціальної креативності, а саме: здатності до самоактуалізації, соціальної мотивації, комунікативної, лінгвістичної, соціолінгвістичної, стратегічної та психологічної компетентності майбутньо-

го вчителя іноземної мови. Метод психодрами використовувався з метою формування комунікативної (вербальної та невербальної) та поведінкової сенситивності учасників тренінгу, їх соціальної уяви тощо; б) блок, вправи якого були спрямовані на формування особистісного компонента творчого потенціалу студентів, а саме структури вмінь майбутніх учителів іноземної мови (гностичних, проєктувальних, конструктивних, комунікативних, організаційних тощо).

Специфіка цього тренінгу полягає у використанні в кожному його блоці вправ, спрямованих на формування певного компонента творчого потенціалу майбутнього фахівця; і хоча деякі вправи вирізнялися комплексним характером, розвиток окремої складової творчого потенціалу був домінуючим у кожному з випадків.

Контрольно-діагностувальний етап припускав здійснення повторної психологічної діагностики рівня розвитку творчого потенціалу особистості студентів; співставлення отриманих результатів з початковим зрізом; аналіз динаміки розвитку творчого потенціалу особистості студентів; мотивування студентів на саморозвиток творчого потенціалу та креативних рис особистості.

У процесі реалізації цього етапу було організовано зворотній зв'язок зі студентами, спрямований на оцінку результатів розвитку творчого потенціалу особистості майбутніх фахівців. Це дозволяло оцінити ефективність проведеної роботи, співставити отримані результати з даними студентів контрольних груп, а також визначити подальшу роботу щодо розвитку творчого потенціалу особистості студентів.

Контрольно-діагностувальний етап технології дозволяв визначити, які досягнуто результати спільної діяльності викладача та студентів з досліджуваної проблеми, а також окреслити перспективу діяльності в цьому напрямку.

Розроблена нами технологія дозволяє викладачеві створювати та реалізовувати психолого-педагогічні умови, що сприяють розвиткові творчого потенціалу особистості студентів засобами його актуалізації на вказаних нами етапах.

Перспективи подальших досліджень. Отже, саме творчий потенціал особистості є тим фундаментом, який становить основу для ідеальних умов життя людини: особистість вільно демонструє свої почуття, здійснює незалежні вчинки, тобто дійсно є креативною. Більш детально структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов буде описано в наступних наших публікаціях. Також спеціального емпіричного дослідження потребує перевірка всіх виокремлених складових в структурі

творчого потенціалу педагога, і саме опису отриманих результатів будуть присвячені наші майбутні наукові доробки.

Список використаних джерел

1. Гуськова Е.А. Психологические условия реализации творческого потенциала студентов в учебно-воспитательном процессе вуза : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Екатерина Александровна Гуськова. – М., 2007. – 212 с.
2. Ковалёв Г.А. Психология личности / Григорий Александрович Ковалёв. – М. : Просвещение, 1970. – 391 с.
3. Кузьмина Н.В. Творческий потенциал специалиста: Акмеологические проблемы развития / Н.В. Кузьмина // Гуманизация образования. – 1995. – № 1. – С. 41–53.
4. Матюшкин А.М. Концепция творческой одарённости / Алексей Михайлович Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – № 4. – С. 88–97.
5. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одарённости / Валентин Алексеевич Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 86–95.
6. Моляко В.О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : [монографія] / В.О. Моляко, О.Л. Музика / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
7. Словарь иностранных слов / [под ред. П.Ф. Петрова]. – [15-е изд., испр.]. – М. : Рус. яз., 1988. – 608 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Gus'kova E.A. Psixologicheskie usloviya realizacii tvorcheskogo potenciala studentov v uchebno-vospitatel'nom processe vuza : dis. ... kand. psixol. nauk : 19.00.07 / Ekaterina Aleksandrovna Gus'kova. – M., 2007. – 212 s.
2. Kovalyov G.A. Psixologiya lichnosti / Grigorij Aleksandrovich Kovalyov. – M. : Prosveshhenie, 1970. – 391 s.
3. Kuz'mina N.V. Tvorcheskij potencial specialista: Akmeologicheskie problemy razvitiya / N.V. Kuz'mina // Gumanizaciya obrazovaniya. – 1995. – № 1. – S. 41–53.
4. Matyushkin A.M. Konceptciya tvorcheskoj odarennosti / Aleksej Mixajlovich Matyushkin // Voprosy psixologii. – 1982. – № 4. – S. 88–97.
5. Molyako V.A. Problemy psixologii tvorchestva i razrabotka podxoda k izucheniyu odarennosti / Valentin Alekseevich Molyako // Voprosy psixologii. – 1994. – № 5. – S. 86–95.

6. Moljako V.O. Zdibnosti, tvorchist', obdarovanist': teorija, metodyka, rezul'taty doslidzhen' : [monografija] / V.O. Moljako, O.L. Muzyka / [za red. V.O. Moljako, O.L. Muzyky]. – Zhytomyr : Ruta, 2006. – 320 s.
7. Slovar' inostrannyx slov / [pod red. P.F. Petrova]. – [15-e izd., ispr.]. – M. : Rus. yaz., 1988. – 608 s.

N.I.Antiukhova. The facilitation of the development of a creative potential of a future teacher of foreign languages. The article describes and characterizes the directions of scientific researches in Psychology of Creativity in general and Psychology of a creative potential of the person in particular. The actuality of studying the problem of a creative potential of future specialists was justified. A cognitive potential, a moral one, the ethical potential, a communicative one, the aesthetic potential and a creative one of a person were characterized. The components in a structure of a person, which correspond to those indicated potentials, were described. The components distinguished by V.A.Moliako and N.V.Kuzmina in a model of a creative potential of a person according to a teacher of foreign languages were structured. A social component including into the structure of a creative potential of a teacher of foreign languages was justified. Its substructures were described. It was clarified the meaning of «social creativity» and «communicative competence» in the structure of a creative potential of a teacher of foreign languages.

It is mentioned that we attribute the substructure «social creativity» (it contains the ability to self-actualization, social motivation, communicative competence, communicative (verbal and nonverbal) sensitivity, behavioral sensitivity, social imagination, etc.) to the structure of social component of a creative potential

In the article it was specified the structure of communicative competence of a teacher of foreign languages. It was indicated that communicative competence consists of linguistic, sociolinguistic, strategic, social and psychological competencies.

To the structure of a creative potential of a future teacher of foreign languages we include «personal component», which contains the following substructures: 1) individual qualities; 2) the structures of skills.

It had been modeling a psychological-pedagogical technology of the development of a creative potential of future teacher of foreign languages. It was shown that proposed technology involves the following stages: a motivational and purpose-formulated stage, the organizational stage, a content-activity one and a diagnostic stage.

Key words: creativity, a creative potential, the structure of the personality, a social component, social creativity, communicative competence.

Received February 07, 2015

Revised February 12, 2015

Accepted March 11, 2015